

השלמה להליכות מועד פסח

ערב פסח שחל בשבת סדר סעודות השבת

ערב פסח שחל בשבת סדר סעודות השבת

הקדמה

השנה (שנת תשפ"א) ערב פסח חל בשבת, דבר זה אינו קורה לעיתים קרובות, ויש על זה סימן כמעט שלם בשו"ע (סימן תמ"ד – ו' סעיפים), כיצד לקיים את סעודות השבת ושאר פרטי הדינים.

שבת זו הייתה גם לפני 13 שנה (שנת תשס"ח), לפני 16 שנה (שנת תשס"ה), ותהיה בעז"י עוד 4 שנים (תשפ"ה), ועוד 25 שנה (שנת תת"ה).

אמנם זה לא כל כך נוח, אך זה מה שה' יתברך רוצה מאיתנו – צריכים להתאים את עצמנו להלכה, ולא שההלכה תתאים עצמה אלינו. וצריך לעשות את הדברים בשמחה, כיון שאם עושה את הדברים בלחץ ומכניס את בני הבית ללחץ, יצא שכרו בהפסדו. אלא ישב מבעוד מועד יחד עם רעייתו ובני ביתו ויחליט על הפיתרון המתאים לו, וכך ינהג בשמחה.

סדר סעודות השבת בשנה זו

א. ישנן שתי אפשרויות כיצד לקיים את סעודות השבת בשנה זו. שתי האפשרויות טובות מבחינה הלכתית, לכל אפשרות ישנה מעלה וחסרון, וכל אדם יבחר לעצמו אחר התייעצות עם בני ביתו, מהי הדרך שרוצה לקיים.

א. לנשים זה הרבה יותר נוח משאר השנים, כיון שיכולים לנוח בשבת ולהגיע לליל הסדר בצורה מיושבת ולא מתוך טרדת העבודות. ומילתא אגב אורחא, מותר לישון בשבת זו על מנת שיהיה לו כח להאריך בסיפור יציאת מצרים עד שעה מאוחרת, ובלבד שלא יזכיר בפיו שישן כדי שיהיה לו כח בפסח, וכפי שכתבנו בהליכות מועד חגי תשרי עמוד קנ"ד.

אכילת חמץ בסעודה ראשונה ושניה

אפשרות ראשונה – מסלקים את כל החמץ מהבית ביום שישי – י"ג ניסן, שורפים את החמץ כמו שרגילים בכל שנה עד סוף שעה חמישית^ב (בערך בשעה 11:00-11:15, תלוי באופק בו נמצא), אך לא מבטלים עדיין את החמץ^ג, אלא **משאירים כמות מצומצמת של פיתות^ד לצורך סעודה ראשונה ושניה של שבת**, ותו לא^ה, ולאחר סעודה שניה זורקים את החמץ ואומרים את הביטול, וכדלקמן.

את סעודות השבת מבשלים בכלים, תבשילים ותבלינים הכשרים לפסח למהדרי^ו, ועורכים את שולחן השבת בצורה מכובדת^ז.

כמו כן **משתדלים לערוך שולחן צדדי**, במרפסת או בחצר, או בסלון בפינה צדדית, שם מקדשים ואוכלים את הפיתות (כדי שיהיה קידוש במקום סעודה), מסיימים את הפיתות והסלטים, מנערים את הבגדים ושוטפים את הידיים, מקפלים המפה וזורקים

ב. אע"פ שלכארה בשנה זו ששורפים ביום י"ג אפשר לשרוף את החמץ גם בשעה יותר מאוחרת, אולם מרן השו"ע כותב בסימן תמ"ד ס"ב, שטוב לבער בערב שבת קודם חצות, דהיינו קודם תחילת שעה שישי^א, כדי שלא יבואו לטעות בשאר שנים לשרוף לאחר חצות. כלומר, אם בשנה זו ישרוף האדם את החמץ בשעה שתיים בצהריים למשל, כך גם בשנה הבאה יבוא לטעות ולשרוף את החמץ בשעה שתיים בצהריים, וזהו כבר לאחר זמן איסורו.

ג. בליל שישי, כאשר בודקים את החמץ, עושים את הביטול הראשון, דהיינו "כל חמירא דאיכא ברשותי **דלא** חזיתיה ו**דלא** ביערתיה", אבל "דחזיתיה ו**דלא** חזיתיה" שעושים בדרך כלל בכל שנה ביום, לא עושים זאת כעת ביום י"ג.

ד. ולא ישאיר חלות או לחמניות, אע"פ שחביבות עליו יותר, כיון שהן מתפוררות. לכן ישאיר רק פיתות וכדו' שאינן מתפוררות, בכמות מצומצמת לפי בני ביתו, כדי שלא תשאר כמות גדולה ולא יוכל להתפטר מהם כהוגן ביום שבת, וכדלקמן. בעל הבית ישמור אצלו את הפיתות עד לסילוקם המוחלט, ויחלק למי שצריך, כדי למנוע בעיות של פיזור חמץ.

ה. אע"פ שאין איסור בהשארת חמץ נוסף ביום שישי, מכל מקום אין זה מומלץ כלל, בפרט בבית שיש בו ילדים, שהם עלולים להסתובב עם חטיפי חמץ וכדומה בבית, וישארו שם במהלך הפסח. **כמו כן אין לתת פתח לילדים שהדבר מותר ורק אנחנו מחמירים**, שאז הם עלולים להשתמש בהיתר זה ולהכניס חמץ בערב שבת ויכולים לבוא לידי מכשול בתוך הפסח חלילה. וכך פשטות לשון השו"ע בס"א דמשיירין מזון ב' סעודות.

ו. ולא מתעסקים בכלים שאינם כשרים לפסח, כיון שלא יוכל לאחר מכן לשטוף אותם, מפני שמכין מקודש לחול כפי שכותב מרן השו"ע בסימן תמ"ד ס"ג. וע"ע ברמ"א שם ובמשנ"ב ס"ק י"ד.

ז. בחד פעמי צבעוני יפה, לפי שצריך לכבד את השבת, גם בשבת זו.

אותה לפח (ולמחרת יזרקו הכל לפח המרכזי, דפירורים מבטל בטילי), ואז באים לשולחן המרכזי, ושם אוכלים את תבשילי השבת^ח.

בשבת בבוקר מתפללים מוקדם בנץ החמה (תפילת עמידה לערך בשעה 06:40, משתנה לפי אופק המקום בו נמצא), ומסיימים את אכילת הלחם עד השעה 10:10 (ויאכל את הלחם בשולחן צדדי וינער בגדיו לאחר סיום אכילת הלחם וכמו בסעודה ראשונה וכו'), אמנם אינו **חייב לסיים את הסעודה בשעה זו**, אלא רק את אכילת הלחם^ט. ויברך ברכת המזון בשולחן שסיים בו את סעודתו^י.

ח. והטעם לכך, אם יאכלו את הפיתות בשולחן המרכזי, עלולים לבוא לידי מכשול, וכגון שיתערבו פירורי החמץ עם הסלטים, יחזירו אותם למקרר וכו'. וגם אם יזרוק את כל הסלטים והכלים החד פעמיים, עדיין אין זה מומלץ, מפני שנשאר עם הפיתות זמן מרובה במשך כל הסעודה, ועלול אחד הילדים לקחת פיתה ולמרוח עליה שוקולד, מממרח השוקולד הכשר לפסח, או סתם להסתובב עם פיתה בבית. וכן על זה הדרך. ונוצרים מכך בעיות. אמנם אין זה איסור, אך בצורה פרקטית כך מומלץ לנהוג.

ואין בכך בעיה של סילוק שולחן המבואר בסימן קע"ז ס"ב שאם סילק את השולחן של הלחם וערך שולחן חדש שצריך לברך על כל המאכלים שאוכל ברכה ראשונה ואחרונה, **דזה דווקא כשסיים סעודה א' והתחיל סעודה ב', אך בנידון דידן נמצא עדיין בתוך הסעודה**. סילוק שולחן הוא סימן לסיום הסעודה ולא סיבה לכך, ולכן פשוט הדבר שאין בזה חשש כלל של סילוק שולחן. וכך הורו מרנן הגרש"ז אויערבך והגר"ש אלישיב זצוק"ל.

אלא שהבעיה שיכולה להתעורר, היכן יברך ברכת המזון, אם אכל את הפיתות במרפסת והמשיך את הסעודה בשולחן בסלון, לכאורה צריך לחזור ולברך במקום אכילת הלחם, אלא שהמשנ"ב (סימן קפ"ד סק"א) כותב שאם מלכתחילה כשאכל לחם בחדר א', תיכנן לברך ברכת המזון בחדר ב', בשעת הדחק אפשר להקל ולברך ברכת המזון בחדר ב'. ונידון דידן נחשב כשעת הדחק להטריח את כולם לחזור למרפסת לברך ברכת המזון. **ואם יכול לאכול חתיכת מצה בסוף הסעודה** (בסעודת הלילה, ולא ביום) **בשולחן המרכזי, עדיף טפי**, דאז נחשב שסיים בחדר זה את הסעודה באכילת המצה שדינה כלחם בשבת זו (כיון שרבים מעם ישראל אוכלים בשבת זו רק מצות, לכן ברכתה המוציא לכל הדעות, וכמו במוצאי פסח. והרוצה לחוש ולצאת ידי חובת כל הדעות, ירטיב מעט את המצות באופן שאינו נכסס, ואז ודאי ברכתם המוציא, וכפי שכתבנו בהליכות מועד פסח עמוד כ"ה הערה ל"ד). ולא מועיל לסיים את הסעודה בפת כיסנין כגון עוגות מקמח מצה, כמבואר בסימן קפ"ד ס"ב ובמשנ"ב סק"ט, ורק בתור ספק פת אפשר לסמוך על כך אם אינו יכול לאכול מצה בסוף הסעודה. ואם רואה את מקומו הראשון נחשב לכתחילה בנידון דידן, כמבואר שם במשנ"ב סק"א. **ט.** וגם בזה אינו נחשב סילוק שולחן, אף על פי שאינו יכול לאכול יותר לחם, כיון שסוף סוף נמצא באמצע הסעודה.

י. וכאן אינו יכול להשתמש בפיתרון אכילת מצה שהזכרנו לעיל בהערה ח', כיון שאסור לאכול מצה בערב פסח, אלא יסמוך על עיקר הדין שכיון שהייתה דעתו לסיים הסעודה בשולחן שבסלון, יכול לברך שם ברכת המזון.

לאלו שקשה לאכול כל כך מוקדם חמין (צ'ולאנט), יכולים לאכול מאכלים קלים וקרים כגון פסטרמה וכדו', או מאכלי גבינה, ואת התבשילים החמים יאכלו בסעודה שלישית (עי' במשנ"ב סימן תמ"ד ס"ק י"ד).

לאחר מכן **מבערים את החמץ שנשאר באופן הבא**: אם נשאר כמות מצומצמת (כגון פיתה אחת או שתיים), יפוררם לחתיכות קטנות ויזרקם בבית הכסא, וזהו ביעורם"א. אך אם נשאר כמות גדולה של פיתות באופן שאינו יכול לזרוקם בבית הכסא, יפוררם לחתיכות קטנות"ב לתוך שקית בתוך שקית, יפתח השקית בשתי ידיו ואדם אחר יפזר חומר פוגם כגון אקונומיקה בתוך השקית **באופן שתופס השקית ומנער את החמץ לכל צד כדי שיגיע החומר הפוגם לכל פינות החמץ שנמצא בשקית**. ולא יניח את השקית מידו לאחר הטלת החומר פוגם, משום שדינה כמוקצה"ג, אלא מיד יזרקנה לפח המרכזי"ד. ואם יש לו גוי בקרבתו, יכול לתת את החמץ לגוי (כמבואר בשו"ע בס"ד).

יא. ויכוין לקיים מצות תשביתו קודם שיכנס לבית הכסא. ואין לחשוש כלל לבזיון הפת, דזו מצותו לבערו בכל דרך, ואפילו בבתי כסאות שהיו בזמנם שמטונפים מאוד, התירו הפוסקים לעשות זאת, כמבואר במשנ"ב סימן תמ"ד ס"ק כ"א.

יב. כיון שאם לא יפוררם, החומר הפוגם יתפס רק בחלק החיצוני של החמץ ולא הפנימי (ואותה חתיכה ראויה לאכילת כלב, באופן שיחתוך לכלב רק את חתיכה הפנימית), אך כשמפורר החמץ החומר הפוגם פוגע בכל הצדדים.

יג. ואם עבר והניחה ברצפה, ישם בשקית כוס חד פעמי וכדו', דאז דינה כבסיס לדבר האיסור וההיתר שמותר להרימו כיון שנעשה באמצע השבת (כמבואר במשנ"ב ובכה"ח בסוף סימן ש"י). ואם נחשבת השקית בשבילו כגרף של רעי, מותר להרימה גם בלי נתינת דבר היתר, אך אין לעשות כן לכתחילה, משום שאין עושין גרף של רעי לכתחילה.

יד. ישנה אפשרות נוספת, להוציא ולזרוק את החמץ כמות שהוא לפח הציבורי שאין לו בו שותפות, אך אפשרות זו אינה לכתחילה וניתן לסמוך עליה רק בשעת הדחק, כיון שיש פוסקים הסוברים שאם מפקיר חמץ בזמן היתרו באופן שאינו נפסל לאכילת כלב לאחר שהגיע זמן איסורו (שעה 11:00-11:15 לערך), הרי שלא רק שלא קיים בזה מצוות תשיבתו, אלא אף עובר בזה משום בל יראה ובל ימצא, כיון שעדיין ראוי לאכילת כלב (עי' בשו"ע סימן תל"ג ס"ו ותמ"ה ס"ג, ובדברינו הליכות מועד פסח עמוד ר"ל). ואת מצות תשביתו קיים בשריפת החמץ ביום שישי, עי' עוד בדברינו בהליכות מועד עמוד רל"ב. באופן זה יש להעדיף לזרוק את החמץ לפחים הטמונים בקרקע כפי שמצוי כיום (עי' סימן תל"ג ס"ח בשו"ע ובמשנ"ב שם ס"ק ל"ח, ואכמ"ל). אולם זה רק בערים החרדיות שהחישן האלקטרוני לא עובד בפחים אלו בשבת. ומי שאינו מטלטל בשבת, יצא מביתו עד לפח המרכזי בלי לעצור, או יטלטלו שניים ביחד.

לאחר ביעור החמץ בדרך הנזכרת לעיל, יבטל את החמץ שברשותו^{טו} (שו"ע סימן תמ"ד ס"ו).

כשנוהגים באופן הנזכר, צריך להקפיד לשטוף את הפה היטב ולנקות את השיניים בקיסם שיניים לאחר הסעודה השנייה לפני השעה 10:10^{טז}.

ולגבי סעודה שלישית, עי' לקמן ביאור ופירוט הענין.

אכילת מצה רגילה ומבושלת בסעודה ראשונה ושנייה

אפשרות שנייה – לא משאירים שום חמץ בבית, מסלקים את כל החמץ ושורפים אותו עד סוף שעה חמישית ביום שישי (11:10 לערך), מבטלים את החמץ כנהוג^{יז}, וביום שבת אוכלים מצות (חזו"ע פסח עמוד רס"ב).

בסעודת ליל שבת מותר מעיקר הדין לאכול מצות רגילות (כמבואר ברמ"א בסימן תע"א ס"ב ובמשנ"ב שם ס"ק י"ב) ומברכים עליהם המוציא לחם מן הארץ^{יח}. אמנם דעת הבא"ח (פרשת צו סכ"ה) להחמיר שלא לאכול מצות בליל י"ד, והרוצה להחמיר כדבריו יאכל את המצות כפי שאוכלים בסעודה השנייה של שבת וכדלקמן.

טו. בנוסח הנהוג: "כל חמירא דאיכא ברשותי, דחזיתיה ודלא חזיתיה, דביערתיה ודלא ביערתיה, ליבטיל ולהוי כעפרא דארעא" ובפעם השלישית יוסיף "הפקר" כעפרא דארעא. ועושים זאת בין שעה רביעית לחמישית, היינו בין 10:10 ל-11:10 לערך.

טז. ולא יסמוך על גרגור מי פה בלבד, כיון שיש פירורים שנתפסים בין השיניים. וקיסם שיניים עדיף ממברשת שיכול להשתמש בה בשבת עם מי פה (ולא ישטוף אותה לאחר השימוש, אלא יזרוק אותה בכיור וישטוף על זה פניו וידיו וישטף מאליו, ויחזירו למקומו מדין כלי שמלאכתו לאיסור לצורך מקומו), כיון שמוציא את כל השאריות שנמצאות בין השיניים. ואין לחוש ליציאת דם, היות ולא תמיד יוצא דם, ואינו מכוין ולא פסיק רישיה מותר (סימן שט"ז ס"ד ושל"ז ס"א).

יז. באמירת: "כל חמירא דאיכא ברשותי, דחזיתיה ודלא חזיתיה, דביערתיה ודלא ביערתיה, ליבטיל ולהוי כעפרא דארעא". ואם סילק החמץ שברשותו ובליל שבת הביאו לו חמץ מבית הכנסת וכדו', יכול לאוכלו עד שעה רביעית ביום שבת בבוקר, ויחזור ויאמר את נוסח הביטול אז.

יח. אפילו שהמצות נכססות, כיון שכעת זה הלחם שלנו ושל הרבה מעמך בית ישראל, וכ"פ בחזו"ע עמוד רס"ג. הן אמת שדעת האור לציון ח"ג עמוד ק"נ להחמיר בזה ודעתו שיש לברך על המצות בורא מיני מזונות לבני ספרד, אמנם זהו חידוש גדול מאוד, אך על הצד היותר טוב מי שרוצה להחמיר יכול להרטיב את המצות, דאז כעת אינם נכססות ולדעת כולם ברכתם המוציא וכן"ל בסוף הערה ח'. או שיאכל מצות רכות דברכתם המוציא לכולי עלמא (אך פיתרון זה קצת יקר, מאשר מצות רגילות). אך כאמור לענ"ד לכתחילה יכול לאכול מצות קשות ולברך עליהם המוציא וכן"ל.

שיעור המצות שצריך לאכול בסעודות שבת הוא מצה ורבע מרובעת, שהוא מעט יותר מכביצה"ט.

בבוקר יום השבת אין צורך להתפלל מוקדם, אלא יכול להתפלל כרגיל, ולאחר התפילה יאכל את סעודת השבת במצה מבושלת.

אופן הכנת מצה זו הוא כך – לוקחים סיר גדול בערב שבת ומבשלים בו מרקא, לאחר שרתח הסיר מניחים אותו בשיש כדי שינוח מעט מרתיחתו כב אך עדיין יהיה רותח בחום שהיד סולדת בו (71 מעלות), ומכניסים בו את המצות.

לכתחילה צריך שהמצות יהיו שלימות, גם לצורך הלחם משנה וגם בגלל שאם המצה נכנסה לסיר כשגודלה כזית ויצאה פחות מכזית, ברכתה מזונו (כמבואר בסימן קס"ח ס"כ. ק"ו אם נכנס פחות מכזית ויצא פחות מכזית). ולכל הפחות שיצא מהסיר שני שליש מצה (שהוא שיעור כזית). ויש להקפיד על שלימותם עד שעת האכילה (ע"י בה"ל שם).

יט. ויאכל אותם על שולחנו שסועד בו את סעודות השבת ואין צורך לשבת בשתי שולחנות כהפיתרון הראשון. ומי שיכול לערוך את שולחן ליל הסדר מערב שבת, ולאכול את סעודות השבת בצורה מכובדת במטבח או במרפסת, הרי זה משובח, כדי למנוע עיכובים בליל הסדר, וכמבואר בפר"ח סו"ס תמ"ד. שהרי אסור לערוך את שולחן ליל הסדר בשבת, מדין איסור הכנה משבת ליום טוב.

כ. כמבואר בשו"ע בסימן תמ"ד ס"א שמותר לאכול מצה עשירה בערב פסח. והוא הדין למצה מבושלת. אולם אין זה פשוט בפוסקים, דדעת הגר"א בדעת הרמב"ם שאסור לאכול מצה מבושלת בערב פסח, וכך גם כותב הכה"ח בסימן תע"א אות ל"ה שאם המצה היא כזית אסור לאוכלה בערב פסח. ולכן יש כאלה שלא משתמשים בפיתרון הזה, בפרט לבני אשכנז שהמשנ"ב כותב (סימן תמ"ד שעה"צ אות א') בשם המג"א שנוהגים לא לאכול מצה מבושלת. בסימן תע"א סק"כ פסק המשנ"ב שמותר לאכול מצה מבושלת בערב פסח, וכאן צידד יותר שלא לאכול. לכן אי אפשר לומר שזה איסור, אלא המנהג היותר רווח אצל בני אשכנז שלא לאכול מצה מבושלת בערב פסח. אולם לבני ספרד פיתרון זה הוא פיתרון טוב, ובלבד שיקפיד שבמצה שאוכל יש כזית בעת האכילה דאז ברכתה המוציא וכדלקמן.

כא. עם מעט אבקת מרק. ואין צורך לתבלין כמו שרגילים לתבלין מרק, אלא העיקר שיהיה מעט טעם של מרק במצה. והוא הדין שיכול לשים את המצות במים חמים ומבושלים בלבד בלא תוספת אבקת מרק (כמבואר בסימן תס"א ס"ד ובמשנ"ב שם סק"כ), אך אין זה טעים. דכיון שלא יוצאים ידי חובה בליל הסדר במצה מבושלת משום שנתבטל ממנה טעם מצה, מותר לאוכלה בערב פסח.

כב. כיון שאם יכניס את המצות בעוד המרק מבעבע הרי שהמצות יתפרקו מיד.

כג. כדין לחם שבישלו ויצא פחות מכזית שברכתו מזונו.

וכדי לעשות זאת, ניתן לקחת 4-5 מצות קשות, לתופסם במלקחיים ולהכניסם לסיר המרק במשך דקה ולפחות חצי דקה, ובמצות רכות דקה. מוציאם עם המלקחיים ומייבשם. או לחילופין אם יש לו סיר גדול, יכול להכניס כמות גדולה של מצות בסיר ולחכות עד שהסיר יתקרר, לאחר מכן שופך את המרק ויכול להוציא את המצות בעדינות יותר לאחר שמתייבשות. כמו כן יכול להניחם בתוך מצליית כבד (כשרה לפסח), ובכך אחיזתם מעולה ללא חשש פירוק.

יש מטגנים את המצות בשמן עמוק^{כד}, וכך היא פחות נשברת, אך מבחינה פרקטית פיתרון זה פחות מועדף לפי שהמצה המטוגנת מכבידה על האדם, ובפרט בסעודה שלישית שהיא סמוכה יותר לערב^{כה}.

מותר לאכול את המצה המבושלת עד שעה עשירית (15:30 לערך), כמבואר בשו"ע סימן תע"א ס"ב.

נמצא שהפיתרון הראשון אמנם יותר חלק מבחינה הלכתית אך פחות נוח מחמת ההשתמשות בחמץ במהלך השבת, והפיתרון השני אמנם יותר נוח דלא מכניסים חמץ כלל לבית, אך מבחינה הלכתית אינו חלק לכל הדעות^{כו}.

כד. דוקא בשמן עמוק (כגון שהמצה שוקעת בתוך השמן, או צפה מעליו ולא נוגעת בתחתית המחבת), אך במעט שמן אין להקל, לפי שלדעת חלק מהפוסקים (הובאו במשנ"ב בסימן קס"ח ס"ק נ"ו) מעט שמן נחשב כאפיה ולא כטיגון ונמצא שאוכל מצה בערב פסח. ורק בדיעבד יש להקל בזה.

כה. ומאוד קשה להיכנס כך לליל הסדר כשהוא תאב לאכול מצה, והרי מקפידים על כך מאוד וכמבואר בסימן תע"א שלא אוכלים הרבה בערב פסח, ובאכילת מצה מטוגנת נשבר חשק תאוות האכילה. ולכן פיתרון זה פחות מומלץ. ויש כאלה שמטגנים תחילה ואז מבשלים את המצה וכך היא לא מתפרקת בבישול.

כו. גם באכילת מצה בליל י"ד נחלקו הפוסקים אם הדבר מותר, וגם באכילת מצה מבושלת בערב פסח נחלקו הפוסקים וכנ"ל. ולמעשה ניתן לנהוג כפי אחד משני הפתרונות, ויש להעדיף את הפתרון הראשון, בפרט לבני אשכנז בסעודה השניה כנ"ל בהערה כ'. אך השיקול המכריע צריך להיות שהשבת תתנהל בצורה שלווה ורגועה ללא לחצים ומתחים, ומי שיודע שהפיתרון הראשון יגרום בבית למתיחות, יתנהג לכתחילה כהפיתרון השני גם לבני אשכנז, וכל לבבות דורש ה'. ישנה עוד אפשרות שהגדולים יאכלו פיתות כאפשרות הראשונה, והקטנים יאכלו מצות כאפשרות השניה.

אופן עשיית סעודה שלישית

ב. ישנן שלוש אפשרויות לקיים סעודה שלישית בשבת זו:

1) לאכול מצה מבושלת עד שעה עשירית (15:30 לערך) וכנ"ל בגישה השנייה. אם התחיל בהיתר רשאי להמשיך לאחר שעה זו, וישתדל לסיים בזריזות (הליכות מועד עמוד רפ"ז).

מתפללים מנחה גדולה (בשעה 13:20 לערך) קודם סעודה השלישית. וכך מרוויח לאכול פת בסעודה שלישית ומברך עליה המוציא וברכת המזון. ואם המצות שבורות (פחות משני שליש מצה) יברך מזונות ועל המחיה.

2) לאכול פירות בשיעור כזית, ועדיף לאכול תמרים שיש בהם תכונה של מזין וסועד וגם שבעת המינים^{כז}. כמו כן יכול לאכול תבשיל של בשר, והוא עדיף מפירות (כמבואר בשו"ע בסימן רצ"א ס"ה).

3) לחלק את הסעודה השנייה^{כח} (משנ"ב סק"ח). דהיינו שבבוקר מוקדם (בשעה 09:00-09:30) אוכלים פיתה וכדו' עם סלטים, מברכים ברכת המזון, מפסיקים למשך עשרים דקות חצי שעה (כדי שלא יהיה חשש גורם דברכה שאינה צריכה), נוטלים שוב ידיים^{כט}, מברכים שוב המוציא ואוכלים כביצה פיתה^{לא} עם תבשיל החמין ומברכים ברכת המזון פעם נוספת.

אמנם זהו רק לבני אשכנז, אך לבני ספרד פיתרון זה אינו מועיל כיון שדעת מרן השו"ע (סימן רצ"א ס"ב וסימן תמ"ד ס"א) שסעודה שלישית שעשאה קודם שש שעות ומחצה לא יצא אפילו בדיעבד.

כז. פיתרון זה טוב לאותם בני אדם שלא רוצים לאכול מצה מבושלת כדי לחוש לשיטות הפוסקים האוסרים זאת, בפרט בקרב בני אשכנז, או שיודעים שאם יאכלו מצה בשיעור כביצה (וכדעת מרן בסימן רצ"א ס"א, שסעודת שבת מקיימים במעט יותר מכביצה) בצהריי השבת זה מאוד יכביד עליהם בלילה.

כח. וזאת חוץ ממה שאוכל סעודה שלישית בפירות, גם יחלק את הסעודה השנייה. וכך ממה נפשך יצא ידי חובה. דאם מועיל לאכול סעודה שלישית קודם חצות, יוצא ידי חובה בסעודה השנייה שחילקה, ואם אינו מועיל, יוצא בפירות שאוכל לאחר חצות.

כט. ובזה הדבר תלוי, אם הסיח דעתו משמירת ידיו מברך שוב על נטילת ידיים, ואם לא הסיח דעתו משמירת ידיו לא יברך שוב על נטילת ידיים.

ל. יש מחמירים לצאת מן הבית קודם הסעודה על הצד היותר טוב.

לא. פיתה אחת שוקלת כמאה גרם. חצי פיתה זה חמישים גרם ובנפח הוא 70-75 גרם, והוא ודאי שיעור סעודה.

אך יש בכך חיסרון היות ואוכל כמות מרובה של אוכל, גם שתי סעודות בבוקר, וגם פירות בסעודה שלישית, ויש חשש שלא יאכל את המצות בליל הסדר לתיאבון.

שאר דינים הנוהגים בערב פסח שחל בשבת

בדיקת חמץ

א. בודקים את החמץ עם ברכת על ביעור חמץ בליל י"ג בניסן, דהיינו יום חמישי בלילה לאור הנר, עם עשרה פתיתים כנהוג, ושורפים זאת למחרת (סימן תמ"ד ס"א בשו"ע). לא בדק בלילה יבדוק ביום שישי ביום לאור הנר עם ברכה (סימן תל"ה בשו"ע ובמשנ"ב שם סק"ד).

אם לא שרף את החמץ לפני תחילת שעה שלישית (11:15 לערך), ישרפנו במהלך כל היום (סימן תמ"ד ס"ב בשו"ע).

טלטול המצות

ב. אף שאסור לאכול מצות ביום שבת שהוא ערב פסח, כדי שיהיה היכר לאכילתה בליל הסדר, מכל מקום המצות אינם מוקצה, היות וראוי להאכילם לקטנים שאינם מבינים בסיפור יציאת מצרים, לערך גיל חמש (סימן תע"א ס"ב ברמ"א, הליכות מועד עמוד רפ"ח).

אולם המצות עבודת יד המיועדות לאכילת הכזיתות בליל הסדר, הם מוקצה מחמת חסרון כיס לפי שמקפיד שלא ליתנם לקטנים, ואסור לטלטלם בשבת כלל (בא"ח פרשת צו דיני ערב פסח שחל בשבת ס"ו, חזו"ע עמוד ר"ו ורס"ו).

ולכן יש להקפיד להוציא את המצות הרכות מהמקפיא רק לאחר חצי שעה מהשקיעה ולאחר שיאמרו ברוך המבדיל בין קודש לקודש.

עריכת השולחן

ג. אין לערוך את שולחן ליל הסדר בשבת, משום איסור הכנה משבת ליום טוב. אלא לאחר חצי שעה יאמרו ברוך המבדיל בין קודש לקודש ויערכו השולחן. והוא הדין ליתר ההכנות לצורך ליל הסדר. וע"ע לעיל הערה י"ט.

לב. גם לא על ידי שיתן עליהם דבר היתר, כמבואר בהליכות שבת ח"ב עמוד שי"א. וע"ע בחזו"ע עמוד רס"ו שהיקל באופן זה.

לג. יפרידם זו מזו כדי שיפשירו מהר. ובכל אופן יכול לחממם על הפלטה סמוך לאכילה ובכך מפשירים מהר. יכול גם ליתנם במקרר סמוך לכניסת השבת, וכך יפשירו עד ליל הסדר.

לד. אף שהוא צורך מצוה, כמבואר בשו"ע בסימן תק"ג ס"א ובסימן תרס"ז סק"ה במשנ"ב, חזו"ע עמוד רס"ח.

עשיית מלאכה ביום שישי

ד. מותר לעשות מלאכה ביום שישי אחר חצות היום, לפי שאינו זמן הקרבת קורבן פסח, כי קורבן פסח לעולם זמנו בערב פסח אף כשחל בשבת. מיהו בהגיע זמן מנחה קטנה (16:30 לערך) אסור לעשות מלאכה וכמו בכל ערב שבת (הליכות מועד עמוד רע"ג).

תענית בכורות

ה. ערב פסח שחל להיות בשבת, נחלקו הראשונים האם צריכים להתענות ביום חמישי, או לפי שאינו אלא מנהג, כיון שנדחה ידחה. ולמעשה המנהג אצל בני ספרד ואשכנז לפטור עצמם בסיום מסכת. נקבות בכורות אינן צריכות לשמוע סיום מסכת או לאכול מסעודת הסיום. וכן אב עבור בנו הבכור הקטן (חזו"ע עמוד רנ"ד, הליכות מועד עמוד ער"ב).

אכילת חמץ בשבת מהחמץ המכור לגוי

ו. אין להשתמש בחמץ המכור לגוי במהלך השבת כגון ויסקי, משום שהמכירה נעשית במהלך השעה החמישית (11:00 לערך) ביום שישי ונכנסת לתוקפה סמוך לכניסת השבת, והרי זה גוזל את הגוי. אלא כל חמץ שרוצה לאוכלו או לשתותו בשבת יניחנו עם החמץ שהשאיר לשבת, ויזרוק את מה שנשאר.

בית הוראה "הלכה למעשה"

מענה הלכתי 24 שעות

*5047

למחייגים מחו"ל +972799713155